

BELLEK MÜZESİ

TARİHSEL ADALET İÇİN BELLEK MÜZESİ

RIZGARI-ALA RIZGARI DAVASI-DİYARBAKIR

(Bu özet İddianame ve iki adet Gerekçeli Karar üzerinden çıkarılmıştır)

1978, 1979, 1980, 1981 ve 1982 yıllarının farklı tarihlerinde Diyarbakır ve Ankara illeri başta olmak üzere birçok il ve ilçede Emniyet Müdürlüğü görevlileri yaptıkları operasyonlar sonucu; Rızgari-Ala Rızgari üyesi olmak, devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek, taammüden adam öldürmek, kasten adam öldürmeye teşebbüs, silahlı gaspa teşebbüs, zimmet, sahte nüfus cüzdanı kullanmak, kasten yangın çıkarmak, korku ve panik yaratabilecek biçimde meskun yerde özel yapılara ateş etmek, tehdit, cürüm işleyene yardım etmek, afiş ve pankart asmak, pul yapıştırmak, duvarlara yazı yazmak, patlayıcı madde bulundurmak ve atmak, öğrenci kimliğinde tahrifat yapmak ve 6136 Sayılı Kanuna muhalefet etmek iddiasıyla çok sayıda kişi gözaltına aldı. Gözaltına alınan kişiler 3 gün ile 111 gün arasında değişen sürelerle gözaltında kaldı.

1.Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı 1980/1884 Evrak, 1981/399 Esas, 1981/307 Karar Numaralı iddianamesi ile **223 kişi hakkında soruşturma başlattı**. Askeri Savcılık bu soruşturma neticesinde **61 kişi hakkında KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR** verdi. **162 kişi hakkında** da Diyarbakır 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde **DAVA AÇTI**.

Diyarbakır 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinin 1981/194 Esas numaralı dosyası ile devam eden yargılama sırasında; 1981/278, 1981/180, 1981/280, 1980/530, 1981/423, 1980/278, 1982/47, 1981/197, 1981/452, 1981/392, 1981/391, 1981/329, 1981/326, 1981/196, 1981/453, 1981/393, 1981/395, 1982/132, 1982/134, 1982/131, 1982/137, 1981/394, 1981/396, 1981/291, 1981/373/, 1982/133, 1980/402, 1980/64 Esas sayılı dava dosyaları bu ana dosya ile birleştirildi ve hakkında dava açılan kişi sayısı 209'a ulaştı.

Hakkında soruşturma başlatılan ve dava açılan toplam 270 kişi bulunmaktadır.

2. Askeri Savcılık iddianamelerde sanıkların; bir kısmının devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir bölümünü devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek suçundan, bir kısmının taammüden adam öldürmek, kasten adam öldürmeye teşebbüs, silahlı gaspa teşebbüs etmek, bir kısmının zimmet, sahte nüfus cüzdanı kullanmak, kasten yangın çıkarmak, korku ve panik yaratabilecek biçimde meskun yerde özel yapılara ateş etmek, tehdit, cürüm işleyene yardım etmek, afiş ve pankart asmak, pul yapıştırmak, duvarlara yazı yazmak, patlayıcı madde bulundurmak ve atmak, öğrenci kimliğinde tahrifat yapmak ve 6136 Sayılı Kanuna muhalefet etmek suçlarından cezalandırılmaları istedi.

3. İddianame ve gerekçeli karara göre yargılanan 270 kişiden 203'ü gözaltına alındı, 67 kişinin gözaltı bilgisine ulaşılamadı (yargılanan çocuklar da dahil olmak üzere gözaltı bilgisi bulunmayanlardan 61 kişi hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildi); 171 kişi tutuklu yargılandı, 60 kişinin tutuklama bilgisine ulaşılamadı (tutuklama bilgisi bulunmayanların 58'i hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildi).

Yargılanan kişilerin 3'ü kadın, 267'si erkekti; yargılananların 65'i iddia edilen suç tarihinde on sekiz yaşından küçük (çocuk) idi; bu çocukların 44'ü gözaltına alındı, 21'inin ise gözaltı bilgisine ulaşılamadı (gözaltı bilgisine ulaşılamayan 21 çocuk hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildi); 40 çocuk tutuklu yargılandı, 19'unun ise tutuklama bilgisine ulaşılamadı (tutuklama bilgisine ulaşılamayan 19 çocuk ile tutuklu yargılanan 2 çocuk hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildi). 17 çocuğa farklı suçlamalarla hapis cezası verildi.

BELLEK MÜZESİ

TARİHSEL ADALET İÇİN BELLEK MÜZESİ

4. Yargılananların birçoğu gözaltında iken işkence gördüğünü, baskıya maruz kaldığını ve emniyet ifade tutanağının gözleri kapatılarak imzalatıldığını yargılama sırasında beyan etti. Mahkeme; Askeri Yargıtay 4. Dairesinin 03.03.1981 tarih, 69 E., 62 K. Sayılı ve Askeri Yargıtay 3. Dairesinin 03.11.1981 tarih, 333 E., 410 K. Sayılı kararlarına atıfta bulunmuştur: "ikrar baskı ile alınsa veya usulüne uygun olarak yapılmayan ifadelerle tespit edilse bile, bu ikrarın yan delillerle teyit edilmesi halinde, hukuken değer taşıdığı ve hükme esas alınabileceği kabul edilmiştir." Askeri Yargıtay'ın bu kararına atıfta bulunularak yan delillerle teyit edildiği iddia edilen işkence ile alınmış emniyet ifadeleri hüküm verilirken esas alındı.

5. Yargılama sonunda Diyarbakır 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, 30.06.1982 tarih, 1981/194 Esas, 1982/157 Karar No'lu karar ile 209 kişi hakkında 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) farklı maddelerinden karar verdi.

Mahkeme;

6136 Sayılı Kanuna muhalefet etmek suçundan **4 kişi hakkında**, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununa muhalefet etmek suçundan **3 kişi hakkında**, cürüm işleyeni saklamak suçundan (TCK m. 296) **2 kişi hakkında**, patlayıcı madde bulundurmak ve atmak suçundan (TCK m. 264) **5 kişi hakkında**, kasten yangın çıkarmak suçundan (TCK m. 369) **4 kişi hakkında**, silahlı tehdit suçundan (TCK m. 188) **4 kişi hakkında**, afiş ve pankart asmak, duvarlara yazı yazmak suçundan (TCK m. 536/2) **12 kişi hakkında**, gaspa teşebbüs suçundan (TCK m. 497) **2 kişi hakkında**, kasten adam öldürmek suçundan (TCK m. 448 ve 450) **4 kişi hakkında**, kasten adam öldürmeye teşebbüs suçundan **9 kişi hakkında**, devletin hakimiyeti altında bulunan toraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek suçundan (TCK m. 125 delaletiyle m. 171) ise **111 kişi hakkında BERAAT** kararı verdi.

Firarda olduğundan dolayı yakalanamayan ve Mahkemece sorgu ve savunması tespit edilemeyen **GIYABI TUTUKLU 7 sanık hakkındaki davanın** 353 Sayılı Kanun'un 137. maddesi uyarınca **TEFRİKİNE** ve ayrı esastan yargılamanın yürütülmesine karar verdi.

Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek suçundan (TCK m. 125 delaletiyle m. 171) **59 kişi hakkında**, kasten adam öldürme suçundan (TCK m. 448) **9 kişi hakkında**, gaspa teşebbüs suçundan (TCK m. 497) **1 kişi hakkında**, Zimmet suçundan (TCK m. 202) **1 kişi hakkında**, sahte nüfus cüzdanı kullanmak suçundan (TCK m. 350) **3 kişi hakkında**, afiş ve pankart asmak ve duvarlara yazı yazmak suçundan (TCK m. 536/2) **18 kişi hakkında**, patlayıcı madde bulundurmak suçundan (TCK m. 264) **1 kişi hakkında**, ırk mülahazasıyla milli duyguları zayıflatmak veya yok etmek amacıyla propaganda suçundan (TCK m. 142/3) **23 kişi hakkında**, Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, memleket içinde müesses, iktisadi veya temel nizamları devirmek amacıyla propaganda yapmak suçundan (TCK m. 142/1) **1 kişi hakkında**, 6136 Sayılı Kanuna muhalefet etmek suçundan **5 kişi hakkında**, Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket etmek suçundan (1402 S.K. m. 16/1) ise **1 kişi hakkında CEZALANDIRMA** kararı verdi.

Mahkeme bu cezalara ek olarak 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 31. maddesi uyarınca **59 kişi hakkında MÜEBBETEN kamu hizmetlerinden yasaklı tutulmasına**, TCK'nın 33. maddesi uyarınca **66 kişi hakkında ceza müddeti zarfında Kanuni Kısıtlılık altında bulundurulmasına**, Sıkıyönetim ilan ve faaliyetleriyle ilgili suçlardan ceza verilen **29 kişi hakkında** 1402 Sayılı Kanun'un 17/1. maddesi uygulanarak **ceza arttırımına** karar verdi.

BELLEK MÜZESİ

TARİHSEL ADALET İÇİN BELLEK MÜZESİ

Mahkeme yine bu cezalara ek olarak **54 kişi hakkında** 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 173/3. maddesinde düzenlenen, **verilen cezanın tamamlanmasından sonra belirli sürelerle emniyet gözetiminde, ikametinin bulunduğu yerden başka bir ilde ikamet etme zorunluluğu getirdi.** İlgili denetim tedbiri bir kişi için 3 yıl 4 ay, diğer 53 kişi için 2 yıl 8 ay müddetle verildi. Uygulanan tedbir, her bir kişi için yer olarak değişmekle birlikte; "... TCK 173/3 maddesi uyarınca 2 YIL SEKİZ AY SÜRE İLE ÇORUM İLİNDE ikametle Emniyeti Umumiye Nezareti altında bulundurulmasına..." şeklindedir.

Tutuklu yargılanıp da karar duruşmasında ceza verilen **33 kişi hakkında TUTUKLULUĞUNUN DEVAMINA**, tutuksuz yargılanan ya da tutuklanıp da yargılama aşamasında tahliye edilerek karar duruşmasında ceza verilen **33 kişi hakkında GIYABİ TUTUKLAMA** kararı verdi.

Duruşma sırasında mahkemeye ibraz ettikleri yazılı savunmalarında, devletin askeri ve emniyet kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif edici mahiyette söz ve ibarelerin bulunduğu iddiasıyla **4 kişi hakkında SUÇ DUYURUSUNDA** bulunulmasına karar verdi.

Muhalefet şerhleri;

Mahkeme Başkanı Mu. Kd. Alb. Hasan ÖNCÜ ve Hâkim Üye Ülkü COŞKUN: Dava sonunda sanıklar hakkında verilen hükümlerde **aynı 3 kişi hakkında ALEYHE** muhalefet şerhi koymuşlardır.

6. Bazı sanık vekilleri, askeri savcı ve yetkili komutan tarafından askeri mahkeme kararı temyiz edilmiştir. Temyiz incelemesi neticesinde, **Askeri Yargıtay 3. Dairesi 04.09.1984 gün, 1984/107 Esas, 1984/375 Karar sayılı kararla 153 kişi hakkında verilen mahkeme kararını ONAMIŞ, 56 kişi hakkında verilen kararı da (bazıları için lehe bazıları için aleyhe bazıları için de görev yönünden) BOZMUŞTUR.**

7. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi, **Askeri Yargıtay'ın bozma ilamına uyarak** 09.05.1985 gün, 1984/328 Esas, 1985/170 Karar sayılı kararla;

Kasten adam öldürme suçundan (TCK m. 448) **6 kişi hakkında BERAAT**; ırk mülahazasıyla milli duyguları zayıflatmak veya yok etmek amacıyla propaganda suçundan (TCK m. 142/3) **8 kişi hakkında**, afiş ve pankart asmak ve duvarlara yazı yazmak suçundan (TCK m. 536/2) **8 kişi hakkında**, devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek suçundan (TCK m. 125 delaletiyle m. 171) **9 kişi hakkında**, Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket etmek suçundan (1402 S.K. m. 16/1) **1 kişi hakkında BERAAT** kararı verdi.

Suçun sıkıyönetim ilan ve faaliyetlerine ilişkin olmaması sebebiyle **7 kişi hakkında GÖREVSİZLİK** (dava dosyaları yetkili ve görevli mahkemelere gönderilmiştir); **5 kişi hakkında TEFRİK** (1 kişi hakkında aynı suçtan dolayı başka mahkemece hüküm kurulmuş olması, 4 kişi hakkında da daha evvel verilen hükümden daha ağır cezayı gerektiren bozma ilamından dolayı henüz savunmalarının alınmamış olması sebebiyle); 353 Sayılı Kanunun 162/son maddesi uyarınca **1 kişi hakkında DÜŞME** (Erciş Kapalı Cezaevi'nde tutuklu iken 01.09.1984 tarihinde hayatını kaybetmiş olması sebebiyle) kararı verdi.

BELLEK MÜZESİ

TARİHSEL ADALET İÇİN BELLEK MÜZESİ

Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemi hususi vasıtalarla işlemek için gizlice ittifak etmek suçundan (TCK m. 125 delaletiyle m. 171) **19 kişi hakkında**, ölüm ile sonuçlanan kavgada maktule el uzatmak suçundan (TCK m. 464/1) **3 kişi hakkında CEZALANDIRMA** kararı verdi.

Mahkeme bu cezalara ek olarak TCK'nın 31. maddesi uyarınca **11 kişi hakkında MÜEBBETEN kamu hizmetlerinden yasaklı tutulmasına**, TCK'nın 33. maddesi uyarınca **18 kişi hakkında ceza müddeti zarfında Kanuni Kısıtlılık altında bulundurulmasına**, **10 kişi hakkında** TCK'nın 173/3. maddesinde düzenlenen, **verilen cezanın tamamlanmasından sonra belirli sürelerle emniyet gözetiminde, ikametinin bulunduğu yerden başka bir ilde ikamet etme zorunluluğuna** karar verdi.

Tarafımızdan yukarıda belirtilen rakamlar, kişi sayısına göre değil, her bir kişi hakkında hükmedilen ceza maddelerine göre belirlenmiştir. Örneğin; bir kişi hem TCK M. 171/1'den hem de 6136 Sayılı Kanun'a muhalefetten ceza almışsa ya da bir suçtan ceza alıp diğer suçlamadan beraat etmişse her bir ceza ve beraat olgusu ayrı ayrı ele alınmış ve farklı suçlara göre ceza alan ve beraat eden kişi sayısı tespit edilmiştir.

Dava Dosyaları Koleksiyonumuzda bulunan, incelemesi ve analizi yapılan yalnızca yukarıda sayısı verilen İddianame ve iki adet Gerekçeli Karar'dır. Askeri Yargıtay'ın bozma kararı neticesinde 56 kişi hakkında verilen hüküm sonrası bir üst mahkeme olan Askeri Yargıtay aşamasında ne olduğu, nasıl bir karar verildiği konusunda koleksiyonlarımızda belge, bilgi bulunmadığı için bilgi verilememektedir.